

شانگهای به ورشو می‌رسد؟!

ترجمه و تلخیص: سهیلا زمانی
منبع: خبرگزاری‌ها

هشتمین نشست سران کشورهای عضو سازمان همکاری شانگهای (SCO) در حالی برگزار شد که قدرت‌نمایی بلامنازع روسیه در بحران قفقاز، کرملین را یک گام موثر به جایگاه ژئواستراتژیک سنتی ابرقدرت شرق نزدیکتر کرد. واقعیتی که بر ایالات متحده و ناتو، با توجه به رویکردهایی که در پیش گرفتند، بیش از اتحادیه اروپا گران آمده است. البته نباید از نظر دور داشت که همه‌ی این وقایع، پرونده هسته‌ای ایران را از صدر اخبار جهان، به خبری درجه چندم، تنزل مقام داد. اگرچه اجلاس دوشنبه، برخلاف گمانه‌زنی‌های ضد و نقیض تحلیل‌گران در زمان پیش از برگزاری نشست تاجیکستان، با تکیه حداکثری به رویکردهای اقتصادی، بخش گسترده‌ای از انتظارات سیاسی، امنیتی و راهبردی را عقیم گذارد، اما به هر تقدیر تردیدی نیست که سرمایه‌گذاری بر روی سازمان همکاری‌های شانگهای و حضور موثر ایران در این مجموعه، باید به عنوان یک راهبرد استراتژیک در دستور کار دیپلماسی کشورمان قرار گیرد.

چرا شانگهای؟! □□□□

به راستی دلیل اهمیت اجلاس شانگهای چیست؟ آیا صرف اجتماع چند کشور مخالف سیاست‌های آمریکا در یک نقطه، می‌تواند تا این اندازه واکنش‌های ناتو، کاخ سفید و اتحادیه اروپا را به دنبال داشته باشد یا اینکه مسأله، ابعادی به مراتب گسترده‌تر دارد؟

سازمان همکاری‌های شانگهای برهم زنده زیرساخت‌های جهان امروز به سود مخالفان آمریکا است. در اجلاس شانگهای اهداف و منافع کلان هستند که مدنظر قرار می‌گیرند. اما در نشست‌های ناتو و حتی گروه ۸، منافع میانی، مبنای تصمیم‌گیری شرکت‌کنندگان هستند.

از این رو، تاثیرگذاری پیمان‌ها و تصمیمات متخذه در قالب سازمان همکاری‌های شانگهای پررنگ‌تر است. از سوی دیگر، سازمان شانگهای مرزهای ترسیم شده میان شمال-جنوب، شرق-غرب و... را درهم ریخته و ساختاری را ترسیم می‌کند که در آن ایالات متحده و اروپا، محملی بر سیادت بر بشریت ندارند. از این رو است که در اجلاس شانگهای، کشورهای شرکت‌کننده نیز انرژی و توان خود را بر روی حل مسایل مشترک و حرکت رو به جلوی مجموعه متمرکز می‌نمایند.

اما در نشست‌های شورای امنیت، ناتو، گروه ۸ و... بخش عمده انرژی سیاسی اعضا، صرف متعادل نمودن رفتارهای کاخ سفید یک‌جانبه‌گرایانه می‌شود.

سازمان همکاری‌های شانگهای، مجموعه‌ای است که با تهدیدات مشترکی به نام آمریکا و ناتو روبه‌رو است. بنابراین راهکارها و مسایلی که در نشست‌های این سازمان مطرح می‌شود، به صورت مستقیم و خودکار

می‌شود. در قدرت‌یابی سازمان‌های همپن نکته بس که فهرستی بلند از کشورهای مهم آسیای مرکزی و جنوب آسیا برای عضویت در این نهاد صف بسته‌اند و هیچ قدرت برتری در دو حوزه شبه قاره و قلمرو شوروی سابق نمانده که امروز زیر پرچم شانگهای گرد نیاید. اما در این میان دو قدرت برتر گرداننده این سازمان - یعنی چین و روسیه - بیش از همه به حضور ایران به عنوان نماینده برتر حوزه خلیج فارس در این پیمان منطقه‌ای چشم دوخته‌اند.

کشورهای عضو شانگهای، حضور طرف ایرانی را به توسعه چتر نفوذ اقتصادی این سازمان تعبیر می‌کنند، زیرا با افزوده شدن تهران به این گروه، شانگهای در عمل ۸۱ درصد نفت و ۷۳ درصد گاز طبیعی جهان را در اختیار

اجلاس شانگهای هنوز از قواعد و ویژگی‌های لازم برای تبدیل شدن به یک ناتو در شرق فاصله بسیار دارد، ولی ساختار، اهداف و ترکیب اعضای آن به ویژه در دوره تعمیق شکاف غرب و شرق به گونه‌ای است که قادر است از هژمونی آمریکا در منطقه بکاهد.

اجلاس دوشنبه در حالی برگزار شد که در آن روسای جمهوری قزاقستان، تاجیکستان، ازبکستان، قرقیزستان و چین و روسیه به عنوان اعضای دایم و روسای جمهوری ایران، هند، مغولستان و وزیر خارجه پاکستان به عنوان اعضای ناظر و نیز روسای جمهوری افغانستان و ترکمنستان به عنوان مهمان حضور داشتند.

سازمان همکاری شانگهای به تدریج به بازیگری تعیین‌کننده در عرصه اقتصاد و سیاست بین‌الملل تبدیل

در راستای تحدید قدرت غرب است.

در این راستا، با وجودی که سازمان همکاری‌های شانگهای هنوز در قامت یک نهاد سازمان‌یافته برای ورود به عرصه‌های کلان سیاسی و اقتصادی ظاهر نشده، اما برخی کارشناسان معتقدند حضور ایران در اجلاس سازمان همکاری‌های اقتصادی شانگهای می‌تواند به مفهوم حلقه اتصال خاورمیانه با حوزه آسیای مرکزی و قفقاز باشد.

از سوی دیگر، با توجه به فشارهای جهانی بر ایران و نیز جبهه‌بندی جدید آمریکا و روسیه و حضور چین در ائتلاف شرق، ایران در اجلاس این دوره می‌بایست دستاوردهای بیشتری نسبت به ادوار گذشته داشته باشد. اما این مهم آن چنان که انتظار می‌رفت، جامه‌ی تحقق نپوشید.

ایران - روسیه در بازی شانگهای

سر قفقاز و آغاز دوباره جنگ سرد میان آنها سوار شده و نتیجه مطلوب خود را کسب کند؛ چرا که این قاعده بازی میان سران است که همیشه از ضلع سومی به عنوان کارت بازی استفاده کنند و این بار مسکو از کارت ایران بر سر ماجرای گرجستان استفاده کرده است.

به این ترتیب، اگرچه رییس جمهوری ایران در سخنانی در حاشیه اجلاس شانگهای، به وضوح به رهبران گرجستان هشدار داد "مانع دخالت کشورهای خارج از منطقه شوند". اما پوتین در گفت‌وگو با "سی ان ان" با بیان اینکه "روسیه با ثبات قدم و از روی ندای وجدان با شرکای خود در مورد ایران همکاری کرده است نه به این دلیل که کسی از ما چنین خواسته باشد"، تلاش تهران برای اعمال نظر مثبت روسیه به نفع ایران در نشست آتی شورای امنیت را خنثی کرد.

هر چند پوتین در عین حال در سخنانش تلویحا به آمریکا نیز هشدار داد که: کشورهای غربی در صورت خودداری از همکاری با مسکو، باید برای حل مساله هسته‌ای ایران بدون کمک روسیه اقدام کنند. پیش از پوتین نیز کاندولیزا رایس، وزیر خارجه آمریکا، گفته بود "مسکو نه برای خدمت به آمریکا، بلکه برای تأمین منافع ملی خود در مورد پرونده هسته‌ای ایران همکاری می‌کند".

در این میان، شاید یکی از دلایلی که موجب شد ایران احساس کند می‌تواند در گبرودار روابط پرتنش آمریکا و روسیه با انتقاد از روابط نزدیک تفلیس با واشنگتن از فرصت استفاده کند، سخنان «الکساندر سادوونکوف»، سفیر روسیه در تهران و «ایگور سوتومونوفسکی»، معاون نماینده روسیه در ناتو، بود که بر عدم حمایت روسیه از تحریم‌های بیشتر علیه ایران و نیز تهدید بیشتر تهران طی روزهای گذشته تأکید داشتند.

بر این اساس، تهران به این نتیجه رسید که بحران قفقاز، قدرت بازیگری ایران در مساله هسته‌ای را افزایش داده و بدین ترتیب، روسیه به دلیل درگیری با آمریکا مواضع خود در قبال برنامه هسته‌ای ایران را تغییر خواهد داد.

اکنون، با اعلام مواضع صریح پوتین در این راستا از یک سو و تأکید سرگئی لاوروف، وزیر خارجه روسیه، بر همکاری ایران با آژانس و قبول پیشنهاد گروه "۵+۱"، به نظر می‌رسد روسیه هیچ تغییری در مواضع خود در قبال ایران اتخاذ نکرده و حتی این بار بازی با ایران در مقابل آمریکا را به بالاترین سطح خود رسانده است. چنان که "سرگئی ریابکف"، معاون وزارت خارجه روسیه، در گفت‌وگو با خبرگزاری روسی اینترتاس با بیان اینکه "مسکو روی همکاری سازنده با واشنگتن در مورد پرونده هسته‌ای ایران و سایر مسایل جدی حساب می‌کند"، بر این نکته صحنه گذاشت.

البته در خود آمریکا و در میتینگ بزرگ حزب دموکرات، اتفاقات جدیدتری به نفع ایران افتاد که چشم ایرانی‌ها را از مسکو به سمت آمریکا چرخاند. آن‌جا که اوپاما، معاون او و تقریباً همه بزرگان دموکرات بر گفت‌وگوی بدون پیش شرط با ایران، مهر تأیید گذاشتند.

درست در همان ساعاتی که مقامات ایرانی، اجلاس شانگهای را به فرصتی برای نزدیکی به مسکو در بازی قفقاز ارزیابی می‌کردند، سخنان ولادیمیر پوتین مبنی بر "تعهد روسیه به همکاری با آمریکا درباره پرونده هسته‌ای ایران" تمامی پیش‌بینی‌ها را برهم زد و بار دیگر امید به اینکه روسیه در شورای امنیت، جانب ایران را بگیرد، را کمرنگ‌تر از همیشه کرد.

نخست‌وزیر روسیه در حالی از "همگرایی کشورش با واشنگتن در مورد پرونده هسته‌ای ایران به خاطر منافع ملی روسیه" سخن گفت که در آن سوی، محمود احمدی‌نژاد، رییس جمهوری ایران، در حاشیه اجلاس شانگهای، نخستین دیدارش را با "دیمیتری مدودوف"، رییس جمهوری روسیه، در دستور کار داشت و تلاش کرد در این دیدار توجه او را به موضع ایران در قبال بحران قفقاز جلب کند.

از همین رو بود که احمدی‌نژاد در اظهاراتی صریح با بیان اینکه "مناقشه قفقاز ناشی از دخالت قدرت‌های خارج از منطقه می‌باشد و این دولت گرجستان است که با اجازه چنین دخالتی، به آن دامن زده است"، تلاش کرد بر دخالت آمریکا در امور داخلی گرجستان مهر تأیید بزند. اما سخنان رییس جمهوری ایران، در حاشیه اجلاس شانگهای، درباره بحران گرجستان به همین جا ختم نشد.

به گزارش ایرنا او حتی در اظهاراتی صریح‌تر از قبل، اسرائیل را در ماجرای اوستیای جنوبی و آبخازیا مسوول دانست و گفت: "ما اطلاعاتی داریم که نشان می‌دهد صهیونیست‌ها در ماجرای اوستیای جنوبی و آبخازیا فعال هستند".

شاید بهترین دلیل برای تلاش تهران در جهت استفاده از فرصت درگیری میان روسیه و آمریکا در موضوع گرجستان، پرونده هسته‌ای‌اش ایران باشد که قرار است طی هفته‌های آتی، یک بار دیگر از سوی اعضای دائم شورای امنیت سازمان ملل متحد مورد بررسی قرار گیرد. به همین دلیل، ایران به نزدیکی روسیه از آن رو که نقش تعیین‌کننده‌ای در رای گیری شورای امنیت در قبال پرونده هسته‌ای‌اش دارد، بیش از گذشته نیازمند است. در نتیجه، موضوع تنش در روابط مسکو-واشنگتن بر سر گرجستان را بهترین راه برای تأثیرگذاری بر نشست شورای امنیت می‌داند.

اما این تنها ایران نیست که تلاش دارد از بحران قفقاز به نفع خود استفاده کند، چرا که روسیه بازیگر حرفه‌ای‌تری در این راستا است و بازی با کارت ایران را مقتدرانه‌تر از قبل در مقابل آمریکا پیش می‌برد.

گفت‌وگوی پوتین با شبکه خبری "سی ان ان" و اظهارات شفاف او مبنی بر اینکه "روسیه و آمریکا در حل مساله ایران منافع مشترک دارند" به خوبی نشان داد که حتی اگر ایران به وضوح در حاشیه اجلاس شانگهای از گرجستان به عنوان دولت وابسته به غرب انتقاد کند، باز هم نمی‌تواند بر موج روابط استراتژیک روسیه و آمریکا به رغم اختلافاتشان بر